

4e JAARGANG APRIL 1979/1

ARGUS

STICHTING KRITISCH FAUNABEHEER

VOGELS VAN HET VRIJE VELD

Als Jan P. Strijbos, de eminence grise van de Nederlandse natuurjournalistiek, de nieuwe correspondentiekaarten van het Comité voor de Zomerpostzegels als volgt zou aankondigen:

“Ofschoon ieder weldenkend mens in Nederland de moord op de trekvogels in de zuidelijke landen afwijst en de strijd daartegen toejuicht, beseft niet iedereen dat wij hier in Nederland niet zo gastvrij zijn als wel wordt voorgesteld. Een groot aantal vogelsoorten, voornamelijk wintergasten zijn in ons land niet voldoende beschermd. Zij missen de protectie die zij zo volop verdienen. Zij zijn volgens de thans geldende jachtwet bejaagbaar. Om aan dat euvel meer bekendheid te geven heeft de Stichting Comité voor de Zomerpostzegels besloten, in overleg met de Stichting Kritisch Faunabeheer, een eerste serie ‘Vogels uit het vrije veld’ uit te geven. In deze eerste serie vogelkaarten zijn nu opgenomen de Meerkoet, de Watersnip, de Poelsnip, de Houtsnip, het Bokje, de Slobeend, de Goudplevier, en de Kleine Rietgans. De heer Piers Hayman van het landgoed Caprera in Bloemendaal stelde acht aquarellen beschikbaar, terwijl de Haarlemse bioloog P. van Zalinge een verantwoorde tekst verzorgde.”

- en als de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging een protest bij de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat zou indienen omdat de kaartten volgens die vereniging een sterk tegen de jacht gerichte tendens vertoont;
- en als de VVD-kamerleden Waalkens en De Beer aan Staatssecretaris Smit-Kroes (VVD) zouden vragen, de kaarten uit de handel te nemen,
- dan zou het zonneklaar zijn dat deze kaarten in geen enkel Nederlands huizegezin mogen ontbreken zodat iedereen zich in volle vrijheid een beeld over de jacht in Nederland zou kunnen vormen.

In ieder geval zijn de kaarten te bestellen bij de penningmeester van de SKF, giro 3522188, Den Haag. Voor *f* 5,20 (*f* 4,— plus *f* 1,20 porto) ontvangt u acht prachtige kaarten met enveloppen.

Economen gevraagd

De Stichting Kritisch Faunabeheer zoekt economen die bereid zijn een diepgaand onderzoek in te stellen naar de problematiek rondom wildschade. De Stichting wil onder meer:

- inzicht verkrijgen in het overheidsbeleid ter zake;
- weten waar in Nederland wildschade gemeld wordt;
- weten welke diersoorten verondersteld worden daarvoor verantwoordelijk te zijn;
- weten in welke mate klachten gegrond zijn;
- weten of en in hoeverre boeren of tuinders schade hadden kunnen voorkomen door bijvoorbeeld een andere gewaskeuze.

Het onderzoek zal in principe pro deo dienen te geschieden.

UPGRADING OF NATURAL VALUES IN THE CENTRAL NETHERLANDS

by G. Nijland and Drs. H.B. van de Ven

Foundation for Critical Wildlife Management - 1978 -
Stichting Kritisch Faunabeheer

Upgrading the natural values of the central Netherlands.

Ir. Guido Nijland en Drs. Harm van de Ven schetsen een beeld van een volwaardige Veluwe met Wisent en Wolf. Deze wetenschappelijke mededeling is te bestellen door *f* 5,95 over te maken op giro 3522188 t.n.v. penningmeester Stichting Kritisch Faunabeheer, Den Haag onder vermelding ‘Veluwerapport’.

Argus is gratis voor donateurs die minstens f 15,— per jaar betalen. Losse nummers f 2,50 excl. porto, te bestellen door storting op postgiro 3522188. Het blad verschijnt viermaal per jaar. Overname van artikelen of gedeelten hiervan is toegestaan, mits de bron uitdrukkelijk wordt vermeld. Overname van illustraties zonder toestemming is niet toegestaan.

REDACTIE:

Midas Dekkers en Norman van Swelm,

REDACTIEADRES:

Herenstraat 21, 2282 BP Rijswijk ZH.

DRUK:

Jaap Kaal, Nieuwe Herengracht 61, 1011 RP Amsterdam.

EXPEDITIE:

H. van Everdinck, Hogezijsde 7, 2543 XP Den Haag.

MEDEWERKERS:

Ineke van den Abeele, Fred Hess, Heleen Landman, Mouse van Olphen, Fred van Olphen, Marijke van Schaik, Rita Stockmann en Anneke van Swelm.

DE STICHTING

De Stichting Kritisch Faunabeheer is op 11 december 1975 opgericht. Het doel van de Stichting Kritisch Faunabeheer is het bevorderen van een wetenschappelijk en moreel verantwoord faunabeheer. Dit doel tracht de stichting te bereiken door onder meer:

- het toetsen van de faunabeheersmaatregelen aan de doelstelling,
- het verrichten en stimuleren van onderzoek,
- het bekendmaken van onderzoeksresultaten aan beleidsinstanties en het publiek.

SECRETARIAAT:

Postbus 76, 's-Graveland, tel. 02945-1319.

BESTUUR

In het bestuur van de stichting hebben zitting: D. Brand, Mevr. R. Boeve-Bant, H. van Everdinck, H. Gallacher, J. Kattens, H. Niesen, Mevr. R. Stockmann, N. van Swelm en P. van Zalinge.

TESTAMENTAIRE BESCHIKKING:

Indien U de stichting bij testamentaire beschikking wilt gedenken, bevelen wij U de volgende formule aan: "Ik vermaak aan de Stichting Kritisch Faunabeheer, gevestigd te 's-Graveland, de somma van f . . . (vrij van alle rechten, ook het recht van successie."

INHOUD ARGUS APRIL 1979/1

4	Voedseldropping Waddenzee in het water gevallen
5	Jaarverslag SKF
8	De behoudzucht van de natuur
10	Alternatief bosbeheer in opspraak
10	Invoerbeperking van tropisch hout hard nodig
11	Stichting woedend over drijfjacht
11	Lieveren boos: biologen vernielen bosje
11	Enquête
11	Dierenbescherming ook al tegen sportjacht
11	Meer bescherming voor trekvogels
12	Een ontmoeting in het bos
12	Walvissen tellen
13	List en bedrog
13	Geen kievitseieren zoeken
13	Onuitsprekelijk oneetbaar
14	Ochtendhumeur?
15	Quota voor vangst en afschot op losse schroeven

Mogen wij U vriendelijk verzoeken om, zodra U van ons een accept-girokaart heeft ontvangen, uw **donaties** voor **1979** over te maken?

Het speciale **vossennummer** en het speciale **walvisnummer** van Argus kosten in de losse verkoop f 5,—.

Stuur Uw **knipsels** naar het **knipselarchief SKF, p/a Drs. H. Romers, Raadhuislaan 4, Maarn**. Vermijd het gebruik van plakband en spaar postzegels door Uw knipsels maandelijks te sturen. Toezending van berichten uit kranten, artikelen uit weekbladen e.d. die betrekking hebben op faunabeheer, jacht, stroperij, dierenhandel enz. wordt zeer op prijs gesteld.

Stuur Uw overig documentatiemateriaal zoals tijdschriften, boeken, wetenschappelijke artikelen e.d. naar ons **Centrale archief, p/a D. Brand, archivaris SKF, Burg. Wesse-linkstraat 449, Maassluis**.

Knipselkrant, donateurs die geïnteresseerd zijn in toezending kunnen zich voor f 25,— per jaar abonneren (niet-donateurs f45,—) via de penningmeester Stichting Kritisch Faunabeheer, postgiro 3522188, Den Haag.

In 1979 zal de knipselkrant 6 x per jaar verschijnen (nu 4 x).

Foto/Filmdienst en Fotoarchief SKF, coördinator Fred Hess, Ocarinalaan 218, Rijswijk, tel. 070-946482. Oud en nieuw foto- en filmmateriaal wordt graag ontvangen. Zij die actief mee willen werken en/of over bijzondere kennis en vaardigheden beschikken dienen zich bij de coördinator te melden.

Propagandafonds: wij willen nog meer dan nu al het geval is de idealen van de stichting uitdragen. Dat kost enorm veel geld. Daarom hebben wij een propagandafonds in het leven geroepen. Alle bijdragen zijn welkom. Stort Uw bijdrage op postgiro 13093 t.n.v. Propagandafonds Stichting Kritisch Faunabeheer, Den Haag.

ILLUSTRATIES:

Fred Hess pag. 5,7,8

Fred van Olphen pag. 1

Archief pag. 15, 17

Voedseldropping Waddenzee in het water gevallen

Onenigheid tussen het Nationaal comité wintervoeding voor vogels in Den Haag en de regio Groningen van de Koninklijke Nederlandse jagersvereniging (KNJV) heeft ertoe geleid dat het plan om van een vliegtuig uit voedsel boven de Waddenzee te droppen niet is doorgestaan.

De Jagersvereniging, die zes ton voedsel voor de tienduizenden overwinterende eenden had aangekocht, kreeg op de Leeuwarder vliegbasis te horen dat het Nationale comité wintervoeding over deze dropping negatief had geadviseerd.

Volgens de voorzitter van het Nationaal comité wintervoeding voor vogels, de heer C. J. A. Wijnaendts, is de dropping, door de verstoring die het vliegtuig geeft, uiterst nadelig voor de vogels.

Een van de initiatiefnemers van de dropping, bestuurslid Offringa van de KNJV zegt: 'Dat hebben we nu aan de heer Wijnaendts duidelijk proberen te maken, dat de methode die wij voor ogen hadden, juist niet verstorend voor de vogels zou werken. Van het ministerie van defensie hadden we de beschikking gekregen over een Friendship van de luchtmacht.

Dit vliegtuig zou het voer, bestaande uit zakken graan en grit, van een hoogte van vierhonderd meter naar beneden werpen. Door de grote hoogte zouden de zakken op het ijs in de Waddenzee openbarsten. Op deze hoogte werkt een vliegtuig nauwelijks storend. Bijna dagelijks vliegen er Starfighters van de Leeuwarder vliegbasis op nog geen honderd meter boven het Wad. Geen vogel die daar nog van schrikt.'

De heer Wijnaendts daarentegen: 'Voedsel vanuit de lucht voor vogels is het domste wat je kunt doen. De vogels worden verstoord, vliegen op en komen niet meer terug. We hebben dit in 1963 eerder in de Biesbosch gedaan. Het werd een fiasco. Denkt u dat die vogels daar met de koppen omhoog staan te wachten tot het vliegtuig overkomt? Nee, ik heb meer het idee dat dit een publiciteitsstunt van de Jagersvereniging is.'

Vorige week vatte de Koninklijke Nederlandse jagersvereniging, regio Groningen, na deskundigen te hebben geraadpleegd, het plan op om de eenden op het Wad te gaan voederen. Volgens deze deskundigen was daar alle reden toe. Maar de heer Wijnaendts dacht daar anders over. Volgens de heer Offringa werd de dropping in 1963 een fiasco omdat toen met een helikopter werd gewerkt en het voedsel van een ge-

ringere hoogte werd uitgeworpen.

Hij ontkent dat het de jagers om een publiciteitsstunt te doen is. 'Gedurende de hele winter verstrekken we al op grote schaal voedsel aan dieren. We hebben onder andere zeventig ton grit op veel plaatsen in de provincie uitgezet. Daar hebben we nooit enige ruchtbaarheid aan gegeven. We zijn bang dat het comité zich een beetje gepasseerd voelt. Daar is geen enkele reden toe. Jammer is wel dat duizenden vogels verstoken blijven van voedsel. Zo'n vierduizend vogels zijn naar de kust gevlogen. Die worden nu door vrijwilligers gevoerd. Een teken dat het wel erg nodig was. Maar hoeveel zitten er nog op het Wad?'

JAARVERSLAG 1978 SKF

door Hugh Gallagher

Maar niet zonder blik in de toekomst

Het vossensymposium

'Er zijn aanwijzingen genoeg om optimistisch te zijn over de ontwikkeling van het faunabeheer in de toekomst. Wij hebben duidelijk de tijd méé.' Zo rapporteerde ik in mijn vorig jaarverslag. En het jaar 1978 heeft dit beeld bevestigd. Zowel bij het publiek als bij de diverse overheden is een toenemende betrokkenheid te bespeuren bij het beheer van onze wilde fauna.

Een van de vele uitingen daarvan was de overweldigende belangstelling voor het op 1 april georganiseerde vossensymposium. In diverse dagbladen stonden al tevoren artikelen (zowel over de vos als over het symposium) en in verscheidene ingezonden-brievenrubrieken werd nog lang na afloop gediscussieerd over het voor en tegen van de bejaging van de vos.

Niet minder dan 500 personen - natuurbeschermers, ambtenaren, wetenschapsmensen én jagers - togen naar Arnhem om daadwerkelijk aan het symposium deel te nemen. Dank zij een serie interessante lezingen over de ecologie van predatoren, het gedragsonderzoek, jacht- en vangstmethoden en de rabiësbestrijding, gevolgd door een pittige forumdiscussie, konden de aanwezigen zich informeren omtrent het huidige beheer van de vos en de visie daarop van de Stichting kritisch faunabeheer. De opzet van de Jagersvereniging om het symposium te boycotten, is niet geslaagd. Niet alleen waren er nogal wat jagers in de zaal maar ook werd een jager bereid gevonden in het forum zitting te nemen.

Naar eerst achteraf bleek, weigerde het Ministerie van volksgezondheid (dat overigens wél voor een spreker had gezorgd om het rabiëbeleid van het ministerie te verdedigen) zijn aanvankelijke financiële toezegging na te komen. Deze onverwachte weigering betekende een flinke strop, die het bestuur erg veel zorgen heeft gebaard. Maar tot mijn vreugde kan ik nu melden dat eind vorig jaar de staatssecretaris van CRM besloten heeft om, naast de reeds toegekende subsidie, een aanvullend bedrag ter beschikking te stellen. Hierdoor is de symposiumcommissie momenteel geheel uit de financiële zorgen. Ik stel het op prijs op deze plaats de staatssecretaris nogmaals te danken voor zijn steun en mijn waardering uit te spreken voor de betrokkenheid van zijn ministerie bij het vossensymposium.

Gouden kraai

Tijdens de vorige jaarvergadering, van 11 februari in Utrecht, werd de Gouden kraai uitgereikt aan de heer C. J. S. Ruiter, voormalig hoofd van de afdeling Flora en fauna

van het ministerie van CRM. De Gouden kraai is de prijs die de Stichting kritisch faunabeheer jaarlijks uitlooft aan personen of organisaties die zich bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt voor het bevorderen van een moreel en wetenschappelijk verantwoord faunabeheer. Het bestuur meende dat de eerste Gouden kraai aan niemand beter kon worden toegekend dan aan de natuurbeschermers *pur sang* Ruiter.

Samenwerking

In samenwerking met de Stichting zomerzegels heeft Kritisch faunabeheer een serie van acht zomerkaarten op de markt gebracht. Elk van de acht behandelt een bejaagbare vogel. Hoewel de correspondentiekaarten bijzonder smaakvol zijn geïllustreerd en van relevante informatie zijn voorzien, wekten ze de gramschap van de Jagersvereniging. De jagers wisten de Stichting zomerzegels zo sterk onder druk te zetten, dat deze de verkoop van de kaarten al na enkele weken staakte. Op dit moment moeten zich nog verscheidene tienduizenden kaarten in de opslagruimte van de zegelstichting bevinden. De SKF heeft en houdt de kaarten echter normaal in de verkoop.

Na het vertonen van een film over de af-

schuwelijke knuppelpartijen van jonge zeehondjes kondigde ik de vorige jaarvergadering al aan, dat ook de Stichting kritisch faunabeheer zich met deze kwestie zou gaan bezighouden. Begin vorig jaar lanceerden wij in samenwerking met de Waddenvereniging en het International fund for animal welfare een actie onder de titel 'Zet 'm op voor de zadelrob'. De actie zamelde geld in voor de Noorse natuurbescherming om de publieke opinie in Noorwegen te mobiliseren. Zoals bekend is Noorwegen één van de landen die er verantwoordelijk voor zijn dat de zeehondjesmoord nog steeds voortduurt. Op 16 maart werd in aanwezigheid van de bekende Canadese natuurbeschermers Brian Davies en de

wereldberoemde Britse schrijver Richard Adams een persconferentie gehouden in het perscentrum Nieuwspoort. Via het speciale gironummer is een bedrag van f 15.000 voor de Noren bijeengebracht. In de loop van dit jaar zullen wij in Argus nader berichten over de bestemming van de gelden.

Eind september werd de eerste aflevering van de serie Wetenschappelijke mededelingen van de Stichting kritisch faunabeheer gepubliceerd. Deze serie is opgezet om wetenschappelijke informatie over het natuurbeheer te verspreiden. De eerste aflevering is getiteld 'Upgrading of Natural Values in the Central Netherlands' en is geschreven door Ir. G. Nijland en Drs. H. E. v. d. Veen. Dank zij deze Engelstalige publicatie kan ook internationaal aandacht

voor het belang van de Veluwe als potentieel natuurgebied worden gevraagd.

In de loop van het vorig jaar heeft de SKF met een aantal natuurbeschermingsorganisaties in andere Europese landen gecorrespondeerd om tot de opstelling van een gemeenschappelijke kievitenpetitie te komen. Deze petitie constateert dat in Nederland nog kievitseieren mogen worden geraapt en verhandeld, terwijl onder andere in Denemarken, Frankrijk, België en Ierland de kievit zelfs nog mag worden bejaagd. Op grond van het feit dat het schieten en rapen eerder een negatieve dan een positieve invloed op de stand heeft, vraagt de petitie om de kievit volledige internationale bescherming te verlenen. De petitie is behalve door de Stichting kritisch faunabeheer ook onderschreven door het Belgische Coördinatiecomité tot bescherming van vogels, de Irish wildlife conservancy en de Ligue Française pour la protection des oiseaux. Ze is begin dit jaar aan het Europees parlement toegezonden.

Actie

Naar aanleiding van de slachtingen die Japanse vissers rond het eiland Iki onder de dolfijnen hebben aangericht heeft de SKF de ambassadeur van Japan telegrafisch van haar bezwaren tegen dergelijke praktijken op de hoogte gebracht. Overigens heeft de dolfijnenmoord over de hele wereld een golf van protest teweeggebracht. Gehoopt mag worden dat de betreffende autoriteiten in Japan tot een meer verantwoord beheer van de dolfijnenpopulatie zullen overgaan. Een vergelijkbare situatie deed zich half oktober voor, toen ingehuurde jagers rond de Orkney-eilanden op initiatief van de Engelse regering een eind dreigden te maken aan het leven van enige tienduizenden zeehondenbaby's en hun moeders. Deze plannen riepen een storm van verontwaardiging op. De SKF pleitte in een telegram aan de Engelse ambassadeur voor afgelasten van de zeehondenjacht en voor wetenschappelijk onderzoek naar een verantwoord beheer. Niet in de laatste plaats dank zij het moedig optreden van leden van Greenpeace, die persoonlijk stellingen tussen de jagers en de zeehonden innamen, werd de Engelse regering gedwongen de voorgenomen zeehondenslachting af te gelasten.

Gelukkig kunnen meer van dergelijke successen gemeld worden, ook in eigen land. Zo werd door de Minister van landbouw besloten de jacht op het bokje en de zomertaling gesloten te houden. Daarmee is dus het aantal diersoorten dat niet gesloten mag worden met twee vermeerderd. Waar echter bij moet worden gezegd dat de maatregel pas volledig effect zal hebben wanneer ook de jacht op de dubbelgangers van bokje en zomertaling (te weten de watersnip en de wintertaling) wordt gesloten.

Verheugend is ook de beslissing van de staatssecretaris van CRM om de kok-

meeuw, zilvermeeuw en grote mantelmeeuw per 1 januari 1979 tot de beschermde vogels te rekenen. De staatssecretaris reageert hiermee op een verzoek dat de Stichting kritisch faunabeheer twee jaar geleden had geformuleerd. Kokmeeuw, zilvermeeuw en grote mantelmeeuw, zo was ons betoog, brengen nergens ontoelaatbare schade toe. Integendeel: ze voeden zich veelal met voedselresten en afval dat in en rondom onze steden gedeponereerd wordt. Daarnaast bevorderen ze de kwaliteit van andere vogelpopulaties door het wegvangen van zwakke en onbeschermde kuikens. Aangezien wij met gelijksoortige argumenten om bescherming van de spreeuw en huismus hebben gevraagd, mag worden verwacht dat binnen afzienbare tijd ook de wettelijke status van deze twee soorten opnieuw zal worden overwogen.

Van 25 tot 27 augustus is nabij Nijmegen een tweede Game fair georganiseerd. Tegen deze kermis, die de jacht als een sportief en commercieel aantrekkelijk gebeuren voorstelt, heeft de Stichting ernstige bezwaren. Wij menen dat het beslist onjuist is om onder het mom van een gezellig dagje uit de jacht te romantiseren. Jacht is geen thema voor een kennis. Gelukkig werd deze opvatting gedeeld door vrijwel alle natuurbeschermingsorganisaties, die net als de SKF demonstratief geweigerd hebben aan de jachtkermis deel te nemen. De enige uitzondering hierop werd gevormd door het Wereldnatuurfonds Nederland, dat een stand had ingericht uitgerekend recht tegenover de stand van een firma die luxe reizen organiseert waarop men beren en wolven kan schieten. Overigens hebben wij uit betrouwbare bron vernomen, dat het WNF zich van de blamage bewust is en in de toekomst niet meer aan jachtkermissen zal deelnemen.

Sympathisanten van de Stichting kritisch faunabeheer waren wel aanwezig bij de ingang van de Game fair, om de bezoekers via een folder op de hoogte te stellen van onze bedenkingen. Hoewel deze SKF'ers zich uiterst correct hebben gedragen meende voorzitter Van Beuningen van de Jagersvereniging dat het opportuun was de SKF te beschuldigen van opruiende, ja zelfs terroristische activiteiten. Het bestuur van de Stichting kritisch faunabeheer heeft hiervoor geen enkel bewijsmateriaal onder ogen gehad en wijst iedere beschuldiging dan ook met klem van de hand.

Kritisch natuurbeheer

De relaties van de Stichting met diverse natuur- en dierenbeschermingsorganisaties in Nederland, mogen over 1978 zonder meer goed worden genoemd. Waar de verhoudingen in het verleden wel eens te wensen overlieten, is een duidelijke verbetering te bespeuren. Het afgelopen jaar heeft de SKF nuttige, vriendschappelijke contacten gehad met onder meer Natuurmonumenten, Waddenvereniging, Natuurhistorische vereniging, Natuur en milieu, Gelderse

milieufederatie, Natuurbeschermingseducatie, Vogeljaar, Avifauna Groningen, Vogelbescherming 's-Gravenhage en COVAVO. De Landelijke werkgroep kritisch bosbeheer ontbreekt met opzet in deze opsomming omdat met deze groepering een ander soort band is aangegaan. Na enkele verkennende besprekingen is eind vorig jaar besloten Kritisch bosbeheer en Kritisch faunabeheer samen te voegen. Formeel is Kritisch bosbeheer van nu af aan een statutaire commissie van de Stichting kritisch faunabeheer. Kritisch bosbeheer heeft reent op twee zetels in het stichtingsbestuur en op een plaats binnen de redactie van Argus. Een belangrijke stap dus op weg naar een kritisch natuurbeheer in Nederland.

Maar zover is het nog niet. In de huidige situatie is het al heel wat wanneer natuurbeschermers, biologen en jagers rondom één tafel zitten om te trachten hun ideeën over natuurbeheer op elkaar af te stemmen. Naar aanleiding van een in 1977 door het Rijksinstituut voor natuurbeheer georganiseerd symposium over jacht en natuurbeheer, wordt sedertdien door een aantal organisaties — waaronder de Stichting kritisch faunabeheer - periodiek over dit onderwerp van gedachten gewisseld. Aan de hand van deze gesprekken zijn in een nota de beginselen van modern natuurbeheer geformuleerd alsmede welke functie de jacht daarbinnen vervult.

Verder neemt de Stichting deel aan de werkzaamheden binnen twee door de Dierenbescherming ingestelde werkgroepen, te weten de Werkgroep stroperij en de Werkgroep verwilderde katten.

Propaganda

De Stichting kritisch faunabeheer krijgt nog steeds veel pers. Veel dank is verschuldigd aan de bestuursleden die met grote regelmaat en deskundigheid de journalisten van informatie hebben voorzien. De op faunabeheer betrekking hebbende krantenberichten worden bijna allemaal opgenomen in onze eigen Knipselkrant, die in 1978 voor het tweede jaar werd uitgegeven. De samensteller verdient alle lof.

Ook de propagandacommissie heeft in 1978 niet om werk verlegen gezeten. Tal van bijeenkomsten, exposities en manifestaties maakten de aanwezigheid van SKF-informatie gewenst. Zo was er in het kader van de NS-publiciteitsactie 'Station van de maand' enkele dagen een stand op de stations van Den Haag en Utrecht. Duizenden treinreizigers hebben in het voorbijgaan kennis kunnen maken met de ideeën van Kritisch faunabeheer. De verkoop van informatie- en documentatiemateriaal (folders, affiches, sluitzegels, stickers, correspondentiekaarten, brochures en boeken) begint hier en daar de vorm aan te nemen van een grootwinkelbedrijf. De onvermoeibare leden van de propagandacommissie verdienen onze opperste waardering. Van de derde jaargang van Argus zijn volgens plan vier nummers verschenen. De

regelmaat is helaas echter door een samenloop van technische en organisatorische omstandigheden in zoverre verstoord, dat aflevering vier pas eind februari is verschenen. Het bestuur betreurt dit ten zeerste. Ten behoeve van de komende jaargang is dan ook een aantal maatregelen genomen die herhaling van deze toestand moeten voorkomen. Overigens verdient de redactie-commissie een speciaal compliment voor de hoge kwaliteit en lezenswaardigheid. Op deze plaats wil ik ook mijn waardering uitspreken jegens degenen die de lay-out en verzending van Argus zo onberispelijk hebben uitgevoerd.

Het Veluwesymposium

Met twee grote projecten die pas in de loop van 1979 en 1980 hun beslag zullen krijgen is reeds in 1978 gestart. Het eerste project is het Veluwesymposium, dat tot doel heeft, landelijk aandacht te vragen voor de potentiële kwaliteiten van de Veluwe als natuurgebied en voor een op de realisering van die kwaliteiten toegespitst beheer. Momenteel worden met de Stichting natuur en milieu en de Gelderse milieufederatie besprekingen gevoerd over de mogelijkheden van een gezamenlijke symposiumorganisatie. Bij de voorbereiding zijn natuurlijk ook en vooral leden van Kritisch bosbeheer betrokken. Gezien de lange aanlooptijd mag het symposium zeker niet voor het eind van dit jaar worden verwacht.

Het ganzenjaar

Het tweede reeds in 1978 opgestarte project is het ganzenjaar. Zoals bekend, herbergt ons land gedurende het winterseizoen een belangrijk gedeelte van de Euraziatische ganzenpopulaties. De verantwoordelijkheid die hieruit voortvloeit dreigt er bij in te schieten indien men zou toegeven aan de pressie van jagerszijde om de bejaging van ganzen op te voeren. Het is uit bezorgdheid dat de Stichting kritisch faunabeheer heeft besloten speciale belangstelling voor het wel en wee van de wilde ganzen in Nederland te wekken. Andere groepen en instellingen kunnen eveneens activiteiten organiseren binnen het raam van het ganzenjaar. Een voorbeeld is de brief die door de Stichting in samenwerking met Vogelbescherming, Natuurmonumenten, Natuur en milieu, Dierenbescherming, Stichting het Zeeuwse landschap, het International fund for animal welfare, de Fryske feriening foar fjildbiology, de Stichting dierenbelangen, Stichting het vogeljaar, de Waddenvereniging, het IVN, de KNNV en de Avifauna Groningen is opgesteld. Hierin wordt de regering verzocht, alleen dan de bejaging van ganzen toe te staan indien dit noodzakelijk is ten behoeve van een verantwoord beheer. Tevens is gevraagd om meer wetenschappelijk onderzoek naar beheersmaatregelen.

Winterperikelen

En met de ganzenproblematiek zijn wij tevens terecht gekomen bij de afgelopen strenge winter. Als alle watervogels zijn het juist ook ganzen geweest die bijzonder veel te lijden hebben gehad van de extreme weersomstandigheden. De traditionele ganzenpleisterplaatsen waren merendeels onbruikbaar geworden zodat de dieren gedwongen waren elders een heenkomen te zoeken. Grote troepen zijn naar zuidelijker contreien gevlogen. Het was bijzonder schrijnend te moeten constateren dat met name in Frankrijk lustig op de uitgehongerde en verzwakte vluchtelingen werd gejaagd. Krantenberichten meldden tienduizenden doden.

Met de mentaliteit van de jager in Nederland is het echter niet veel beter gesteld. Toen in december de vorst inviel en de watervogels zich concentreerden rondom de gestaag kleiner wordende wakken, werd op tal van plaatsen nog druk gejaagd. Pas in januari werd de jacht op watervogels beëindigd. En daarvoor was het wel noodzakelijk dat de minister stukje bij beetje deze jacht officieel sloot, want het eigen initiatief is bij jagers sterk onderontwik-

keld. Waren toen de watervogels van tenminste één zorg verlost, de jacht op de overige bejaagbare soorten ging onverdroten voort. Haas, konijn, vos, wezel, hermelijn, bunzing, Vlaamse gaai en ekster werden kennelijk geacht geen hinder te ondervinden van vorst, sneeuw en ijzel. Op een telegrafisch verzoek van de SKF aan de Jagersvereniging om haar leden te bewegen met jagen te stoppen, is niet eens gereageerd. Eind januari nog werd in ons Nationaal park De Hoge Veluwe een massale drijfjacht gehouden — een nationale schande. Het bedrijven van jachtsport — onder normale omstandigheden al een bedenkelijke tijdspassing — is in deze extreme situatie voor veel natuurbeschermers en natuurliefhebbers een onverkwikkelijke aangelegenheid geweest. Ik verwacht dat het effect hiervan nog lang merkbaar zal zijn. Ik verwacht dat bij de opening van het nieuwe jachtseizoen zin en betekenis van de jagerij door velen principieel ter discussie zullen worden gesteld. Als dat inderdaad het geval is hebben deze winter en de opstelling van de Nederlandse jager tenminste toch nog een gunstig gevolg gehad.

In het ganzenjaar 1979 organiseert de Stichting Kritisch Faunabeheer allerlei activiteiten rondom de wilde ganzen in Nederland, met als doel een zo optimaal mogelijke bescherming voor hen te verkrijgen. Hoe meer activiteiten georganiseerd worden — hoe meer geld nodig is. Of: hoe meer geld beschikbaar is hoe meer activiteiten kunnen plaatsvinden. Wij doen daarom een beroep op u om een bijdrage te storten op het speciaal geopende Ganzen Aktie Fonds, giro 7 5 3 2 Den Haag.

Voor iedere maand van ganzenjaar 1979 heeft de Stichting Kritisch Faunabeheer een of andere activiteit bedacht die aandacht voor de wilde ganzen vraagt. Daar hoeft het niet bij te blijven. Nieuwe ideeën worden gaarne ingewacht. Ook foto's, films, tekeningen e.d. ontvangen wij graag. Schrijf naar SKF, postbus 76, 's-Graveland.

De behoudzucht van de natuur

'Terug naar de natuur? We moeten het maar vergeten. Zelfs Natuurmonumenten doet er niet aan mee. Dat blijkt uit het Beheersverslag 1977/1978 dat in oktober jl. is gereedgekomen. We behoeven niet te verwachten dat in ons overvolle land de natuur het op haar eentje zal redden.'

Weer zo'n negatief stukje van Kritisch bosbeheer? Nee, het is de aanzet van een artikel in het februarinummer van 'Natuurbehoud', het orgaan van de Vereniging tot behoud van natuurmonumenten zelf. En de twee niets aan duidelijkheid te wensen overlatende zinnestukjes: 'Terug naar de natuur? Vergeet het maar' keren steeds op iets andere wijze in het artikel terug. Het artikel, dat nogal cryptisch 'Steuntjes in de rug' heet, zet zich dan ook in zekere mate af tegen kritische groeperingen die een natuurlijker beheer van bepaalde gebieden voorstaan. Een goede reden om het volgende eens op houdbaarheid te testen.

'Terug naar de natuur? We moeten het om heel andere redenen ook maar vergeten. "Echte" natuur bestaat niet meer in Nederland en we willen haar eigenlijk ook niet terughebben. De variatie in het landschap, de verscheidenheid aan planten en dieren zou in aanmerkelijke mate teruglopen. Bovendien zou een streven in die richting vergezeld moeten gaan van een wel zeer indringend emigratiebeleid.'

Wie de 'we' in dit staaltje onverschrokken natuurbeheersfilosofie is? Voor zover ons bekend heeft het NIPO nog geen enquête over dit onderwerp gehouden onder natuurbeschermers of de Nederlandse bevolking. Kortom: 'we' is Natuurmonumenten zelf. Wat nogal merkwaardig is: een natuurbeschermingsorganisatie die de echte natuur niet terug wil. Terwijl het zeer goed mogelijk is op bepaalde plaatsen echte natuur terug te krijgen. Je kunt de soorten die er van nature voorkwamen en zijn uitgeroeid weer uitzetten tot de natuurlijke selectiedrukken ten lange leste het verdere beheerswerk doen. Nu dat niet het geval is, onderneemt een massa Nederlanders elk jaar verre reizen naar alle windstreken om iets van de echte natuur te beleven. Als compensatie voor de gecultiveerde natuur in eigen land zou Natuurbehoud dan ook beter kunnen stellen: 'Wij, natuurbeschermers, zouden echte natuur eigenlijk ook wel terug willen hebben.' En de daad bij het woord gevoegd betekent dit, dat de variatie in het totaal te beschermen landschap en de verscheidenheid aan soorten een aanmerkelijke verrijking zouden ondergaan. Het plan om bijvoorbeeld bossen natuurlijker te beheren hoeft helemaal niet vergezeld te gaan van een 'zeer indringend'

emigratiebeleid. Uit dergelijke opmerkingen van Natuurbehoud blijkt alleen de onwil om in bepaalde natuurgebieden van het aanplanten, dunnen, inboeten, (kaal-) kappen, uittrekken, afsteken, klepelmaaien, bijvoederen, bejagen, enzovoort af te stappen.

Gaaf, ongestoord en natuurlijk

In de vorig jaar door de verenigingsraad van Natuurmonumenten goedgekeurde nota 'Doelstellingen en hoofdlijnen beleid terreinbeheer Natuurmonumenten' wordt over de definitie van 'natuurbehoud' (niet het blad!) opgemerkt dat 'het natuurbehoud zich *niet alleen* (ons cursief) richt op die oecosystemen die zich geheel buiten toedoen van de mens ontwikkeld hebben, met andere woorden, de "zuiver natuurlijke" oecosystemen.' Wat genoeg recht van bestaan aan de (grotendeels) natuurlijke ecosystemen biedt. Verder wordt in de nota de waarde van 'gaafheid, ongestoordheid, en natuurlijkheid (natuurlijkheid, zowel in de betekenis van oorspronkelijkheid als van het spontaan optreden)' volledig onderkend met de aantekening dat ook 'niets doen' een vorm van doelbewust beheer kan zijn. Hoewel deze beheersvorm in de betreffende nota nog niet met zoveel woorden wordt betrokken op de bossen, die zich hier zo goed zonder strijd met overige doelstellingen voor lenen, vormen de principes in deze nota een zeer goed uitgangspunt voor een beheer dat zich tevens op de 'echte' natuur richt.

Maar een officiële discussie die in een speciale beleidsnota over het bosbeheer moet uitmonden kan nog wel jaren op zich laten wachten. Eerst worden andere belangrijke onderwerpen zoals landbouw en recreatie afgehandeld. Wel is het kritisch bosbeheer in de verschillende districten van Natuurmonumenten onderwerp van discussie geweest en heeft onder meer directeur terreinbeheer Hessels in een gedeeltelijk vaag gesteld stuk in Natuur en milieu (niét in Natuurbehoud) zich kritisch uitgelaten over de verouderde Boswet en de daaraan door het Staatsbosbeheer ontleende interpretaties.

Kloof in Natuurmonumenten

Intussen strompelt Natuurbehoud (ruim 280.000 lezers) ongestoord voort op de eens ingeslagen behoudzuchtige weg van het *natuurbehoud*. Van het 'niets doen'-beheer en de waarde van (grotendeels) natuurlijke ecosystemen uit de Doelstellingsnota is in dit orgaan niets serieus terug te vinden. Maar angstwekkender is mischien wat er wél instaat. Ook in het onderhavige februarinummer staat bijvoorbeeld

over het beheer *in de praktijk* te lezen dat 'Bij gebrek aan geld en mankracht "niets doen" tegenwoordig als een aanvaardbaar alternatief (geldt).' Guller kan het nauwelijks. Pas als de natuur niet op de een of andere manier met subsidiegeld of mankracht kan worden bewerkt; spreekt Natuurbehoud zuinig 'aanvaardbaar' uit. Er gaapt dus duidelijk een kloof tussen het grootste natuurbehoudsblad van Nederland en de boven aangehaalde Doelstellingennota. Waarmee de vraag zich opdringt of er niet het een en ander aan de consistentie binnen Natuurmonumenten ontbreekt. Zeker als je meer artikelen uit Natuurbehoud hebt gelezen. In nummer 4 van vorig jaar bijvoorbeeld komt het hakhoutbeheer ter sprake. Het probleem is dat 690 hectare terrein om allerlei redenen moeilijk als hakhout te handhaven is. Er moet dus iets anders gebeuren. Wat? Planten van bomen wordt afgeraden vanwege nivellerende effecten. (Bovendien, voegen wij hier aan toe, blijft het planten van bomen toch even opmerkelijk als het aanplanten van bosanemoontjes.) En het hakhout omvormen tot opgaand bos wordt moeilijk realiseerbaar geacht. Maar 'niets doen', aldus het artikel, 'dus het nalaten van iedere ingreep, lijkt ook geen goed alternatief. Dat is het ook niet direct, maar met natuurbouwmaatregelen (bijvoorbeeld ter wille van de spontane verjonging open plekken kappen of gewoon eens de stormeffecten afwachten) is de mens best in staat het 'niets doen' beheer te verwezenlijken.

Vrees voor experimenten

Door al dat conservatisme is voor experimenteren nauwelijks plaats. Alleen op kneuterige schaal gebeurt er wel eens wat. En dat geldt voor alle instellingen tot natuurbehoud. Men maakt er terecht weinig ophef van, het stelt immers niets voor, en 'we willen het eigenlijk niet'. Een dergelijk standpunt is wetenschappelijk ook nogal aan de magere kant, je zal toch eerst goed moeten proberen om te weten te komen of een 'echt natuur'-beheer op langere termijn in de praktijk voldoet. Het pleidooi in *Natuur en landschap* (1976/1) voor het uitzetten van de bever heeft geen enkel gevolg gehad. Een gewoon bevertje kan er in Nederland, toch bekend om zijn 'wetlands', kennelijk niet meer bij. En dat terwijl talloze Europese landen de bever met zo'n groot succes zijn natuurlijke plaats hebben teruggegeven. Vaak al decennia geleden. Het plan om de Veluwe tot één groot volwaardig natuurlijk ecosysteem met oorspronkelijk daar thuis horende planten en dieren te laten uitgroeien, was als plan alleen al zo uniek dat de kranten er vol van stonden. Alleen Natuurbehoud kwam met geen enkel commentaar en zelfs geen enkele informatieve beschouwing.

Steuntje in de rug

In *Natuurbehoud* verschijnen de laatste jaren steeds meer artikelen met kritiek op

natuurvijandige ontwikkelingen maar waarop de Vereniging tot behoud van Natuurmonumenten geen onmiddellijke invloed heeft. Het is goed en nuttig strijd te voeren tegen bedreigende tracé-A spoorlijnen, tegen kunstmest in kwetsbare gebieden en tegen overvloedig kunstlicht. Zeker als dat af en toe resultaat heeft. Maar dan moet de bijl bij Natuurmonumenten wel bijzonder bot zijn, wil het niet lukken de bossen, waarover deze grootste natuurbeschermingsorganisatie eigen zeggenschap heeft, voor een flink deel van het kunstmatig beheer vrij te maken. De genoemde Doelstellingennota biedt hierbij alvast een aardig steuntje in de rug. En het keurig opgepoetste presenteerblaadje Natuurbehoud zou nog heel wat meer steun kunnen geven. Beter heel laat dan helemaal nooit.

Kornelis Piel
(Landelijke werkgroep Kritisch bosbeheer)

Alternatief bosbeheer in opspraak

Op initiatief van Kritisch bosbeheer is onlangs voor het eerst in de bosbouwgeschiedenis van Nederland een volkomen van de traditie afwijkend bosbeheer-project van start gegaan. Hierbij is Kritisch bosbeheer doelbewust een confrontatie aangegaan met het Staatsbosbeheer, in de hoop dat hun ideeën principieel worden erkend.

Kappen en vellen

Vrijwillige landschapsbeheerders van de werkgroep zijn van plan een voormalig hakhoutbos om te vormen tot een biologisch rijker geheel. Hoewel het nog ettelijke jaren nodig zal zijn in te grijpen is het de bedoeling dergelijke bossen na de doorbreking van de kunstmatige eentonigheid zoveel mogelijk aan de natuurlijke processen over te laten. Om te beginnen zal de werkgroep flinke stukken in het bos open kappen om de spontane verjonging en het leeftijdsverschil tussen de bomen te stimuleren. Deze kapmethode valt echter al gauw onder het begrip 'vellen' in de zin van de Boswet, en dan is herplant verplicht. Kritisch bosbeheer wil ontheffing hiervan. Bovendien heeft de werkgroep inmiddels bij het Staatsbosbeheer een subsidie voor de beheerswerkzaamheden aangevraagd. Wanneer deze inderdaad zal worden toegekend, dan zal een belangrijk precedent zijn geschapen. Andere bouseigenaren moeten dan namelijk ook in staat worden gesteld door middel van de verkregen ontheffing en de subsidie, het bos een natuurlijke functie terug te geven. Het experiment kan dus een algehele aanzet zijn voor een op

den duur minder kunstmatig (productie-) bosbeheer in ons land.

Verweer tegen Staatsbosbeheer

Momenteel staat in Nederland de natuurbescherming ten aanzien van het bos nog in de kinderschoenen. De oorzaken liggen voor een deel bij het Staatsbosbeheer. Dat controleert namelijk op de naleving van de Boswet en past de herplantplicht wat al te strak toe. Voorts zijn de bouseigenaren afhankelijker geworden van de richtlijnen van Staatsbosbeheer. Met name nu de bosbouw al jarenlang zware verliezen oplevert. De bouseigenaren krijgen pas subsidie als hun beheersplan, dat bij de aanvraag voor subsidie moet worden ingediend, door Staatsbosbeheer is goedgekeurd. De beoordeling gebeurt aan de hand van houtteeltcriteria. Ook de natuurbescherming valt onder deze regeling. Zij verheft echter zelden haar stem tegen het regime van Staatsbosbeheer en gaat te snel over tot kunstmatige ingrepen zoals aanplant. De natuurbeschermingsorganisaties doen helaas nog geen serieuze pogingen gebruik te maken van artikel 6 van de Boswet. Deze kan ontheffing verlenen van onder meer de herplantplicht. Stormvlakten worden niet aan de natuur overgelaten zodat inheemse boomsoorten er spontaan kunnen groeien. In plaats daarvan wordt volgens de gebruikelijke regels zo'n gebied kaalgeharkt en opnieuw beplant met kweekgoed.

De hardnekkige traditie van aanplanten en kappen is er de oorzaak van dat zelfs 'natuurbeheerders' meer oog hebben voor de boom als houtleverancier dan voor het bos als inheemse levensgemeenschap van planten en dieren. In tegenstelling tot de halfnatuurlijke levensgemeenschappen als heide, hakhout en griend, is het meernatuurlijker bos in het geheel niet gediend met een kapbeheer dat altijd resulteert in de afvoer van onmisbaar organisch materiaal.

Landelijke werkgroep kritisch bosbeheer

Invoerbepierking van tropisch hout hard nodig

Nederland moet het initiatief nemen tot importbepierking van tropisch hout. Maatregelen op het terrein van wetgeving en beleid moeten niet alleen de bossen in eigen land een betere bescherming bieden, maar tevens bewerkstelligen dat het buitenland, met name de tropische landen, zijn bossen beter gaat beheren.

Alleen door maatregelen op korte termijn kunnen de welvarende Westerse landen voorkomen dat ze door de groeiende handel in tropisch hout een gigantische

schuld op zich laden. Terwille van een effectief omgevingsbeheer zou bij de EEG en andere internationale organisaties moeten worden aangedrongen op het treffen of verscherpen van internationale maatregelen. Ten aanzien van de handel in tropische houtprodukten kan een vergelijking worden getroffen met de 'Wet bedreigde uitheemse diersoorten' uit 1975. Deze wet verbiedt het op enigerlei wijze in bezit hebben van tropische diersoorten. Maar wat heeft het voor zin om orang-oetans, boa constrictors, baweanhertjes, papegaaien, brilberen en andere tropische woudbewoners via een feitelijk invoerverbod bescherming te bieden als de kwetsbare bossen waarvan deze dieren afhankelijk zijn, worden omgekapt en de bomen daaruit wél ongelimiteerd ons land mogen worden ingevoerd?

Zonder een serieuze poging tot behoud van hun leefmilieu schiet de Wet op de bedreigde uitheemse diersoorten zijn doel voorbij. Een importbepierking van tropisch hout zou deze wet kracht moeten bijzetten. Bovendien zou Nederland, zoals vele landen dat reeds gedaan hebben, het Verdrag inzake de internationale handel in bedreigde, in het wild levende dier- en plantensoorten (Washington, 1973) na zes jaar eindelijk eens moeten bekrachtigen.

Hiernaast is een tweede maatregel gewenst. Het aankopen of instellen, en in stand houden van ongerepte tropische regenwouden geschiedt door het Wereldnatuurfonds als praktisch enige internationale organisatie. De enkele organisaties die dit doen, zijn nog te veel afhankelijk van incidentele particuliere liefdadigheid. Gerichte steun door de gezamenlijke regeringen is daarom dringend gewenst. Dit gebeurt wel door steeds meer landen, waaronder ook Nederland, in het kader van ontwikkelingssamenwerking. Volgens bepaalde richtlijnen worden projecten ecologisch beoordeeld en uitgevoerd. Zo dient het omzetten van tropisch bos in andere vormen van grondgebruik uiterst behoedzaam te worden begeleid.

Genoemde maatregelen kunnen de overheden van ontwikkelingslanden aanzetten tot een rationeler gebruik van het bos. Tropische bossen voorkomen erosie, houden het klimaat en de watervoorziening in stand en daarmee (in)direct de voedselvoorziening. De bossen leveren hout, en in ongerepte staat beschermd, bevatten ze een schat aan goeddeels onbekende bruikbare genetische informatie. Wanneer grootimporteurs als Japan, de Verenigde Staten en de EG-landen door blijven gaan met het grootscheeps invoeren van tropisch hout, zal het regenwoud, de rijkste en meest complexe levensgemeenschap die de schepping ooit heeft voortgebracht, binnen een jaar of 15-20 letterlijk van de aardbodem zijn verdwenen.

De schuldvraag is aanzienlijk. Wij zijn medeverantwoordelijk.

Landelijke werkgroep kritisch bosbeheer

Stichting woedend over drijfjacht

Van onze correspondent

ARNHEM — De stichting Kritisch Fauna-beheer is woedend over het feit, dat leden van de jachtclub St. Hubertus gisteren in het nationaal park Hoge Veluwe hebben gejaagd op wilde zwijnen. Volgens voorzitter Gallacher van de stichting zou er gisteren een zogeheten drijfjacht hebben plaatsgehad.

Jachtopziener Wetsels van de Hoge Veluwe ontkent dat er van een echte drijfjacht sprake is geweest. 'We hebben', aldus Wetsels, 'een kleine drukjacht gehouden op wilde zwijnen. Bij een drukjacht wordt gewerkt met een kleine groep mensen en een beperkt aantal geweren. De geweren worden op enkele strategische punten opgesteld. Daarna wordt het wild in het schootsveld van de jager gedreven.'

En Gallacher: 'Drukjacht en drijfjacht zijn synoniemen. Ze willen ons met die andere benaming zand in de ogen strooien.'

Artikel 26 van de jachtwet vermeldt, dat er in de sneeuw niet gejaagd mag worden. Voor de drijfjacht wordt een uitzondering gemaakt. Gallacher: 'We zullen zo snel mogelijk met de Hoge Veluwe rond de tafel gaan zitten om deze drijfjachten in de toekomst te voorkomen.'

Lieveren boos: biologen vernielen bosje

LIEVEREN — In het anders zo rustige dorpje Lieveren is plotseling veel rumoer ontstaan onder de overwegend landbouw bedrijvende bewoners door een onbegrepen actie van vier biologen uit de randstad, die hier sedert enige tijd ook wonen. Zij hebben in een nog geen hectare groot eikenbosje in het dorp, naar het oordeel van de boeren, nogal stevig en ruw huisgehouden. Ze zaagden bomen vlak boven de grond af en trokken sommige zelfs zomaar met een lier om. De boeren werden zó boos dat ze dreigend optrokken en de biologen en hun helpers dwongen het werk te staken. Het bosje ligt er op het ogenblik nogal verwilderd bij.

De gemeente Roden zal nu bemiddelen door het beleggen van een voorlichtingsavond, morgen. Daar zullen de biologen en vertegenwoordigers van Staatsbosbeheer uitleggen wat er aan de hand is.

De biologen wilden namelijk — met medeweten van Staatsbosbeheer overigens — het bos terugbrengen in zijn natuurlijke staat. Zij vinden dat ten onrechte in het verleden elzen, berken, ratelpopulieren en een groot aantal hulsten om zeep zijn gebracht.

Met hun actie is over tien jaar het bosje — dat de boeren hebben moeten inleveren voor de ruilverkaveling — weer in zijn oorspronkelijke, juiste en natuurlijke staat, zeggen ze. De echte Lieverders vinden dat maar merkwaardig, 't Is doodzonde', beverren ze. 't Was zo'n mooi bossie. En als

die vernielers het hier niet mooi vinden laat ze dan terug gaan naar Rotterdam. Daar komen ze vandaan'.

Enquête

Van de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging ontvingen wij het volgende persbericht:

Het bureau Lagendijk heeft onlangs op verzoek van de KNJV in een representatieve enquête onder de Nederlandse bevolking, een aantal vragen aangaande de jacht gesteld.

Hieruit bleek, dat meer dan 90% van de ondervraagden het op prijs stelt, wild te zien.

Op de vraag hoe de wildstand zou zijn *zonder* jacht en jagers, antwoordde 48%, dat de wildstand dan slechter zou zijn; 19% meent, dat de wildstand dan beter wordt en 32% zegt, dat het niets uitmaakt.

42% van de Nederlanders eet wel eens wild. 29% der ondervraagden vindt jagen in moreel opzicht onaanvaardbaar; toch eet 30% van hen wel eens wild.

Van de ondervraagde mannen zou 20% best zelf willen jagen; bij vrouwen ligt dat op 6%.

79% van de bevolking vindt het terecht, dat een overschot aan wild wordt afgeschoten. 21% is het daar niet mee eens.

65% der ondervraagden bleek van mening, dat de jagers en hun organisaties zich voldoende kwijten van hun taak de wildstand op peil te houden. 30% is van mening dat ze er te weinig aan doen.

De meningen van leden van natuur- en dierenbeschermingsorganisaties wijken niet af van die der andere ondervraagden.

Kortom: er is nog veel te doen.

Dierenbescherming ook al tegen sportjacht

Net als Natuurmonumenten (250.000 leden) en Vogelbescherming (20.000 leden) heeft ook de Nederlandse vereniging tot bescherming van dieren (ca. 100.000 leden) zich tegen de sportjacht gekeerd. Het nieuwe standpunt luidt:

De Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren is van oordeel, dat het uitoefenen van de jacht als sport niet in overeenstemming is met de gezondheid die aan dierenbescherming ten grondslag ligt. Zij acht de jacht op dieren uitsluitend geoorloofd in de vorm van beheersjacht. Hieronder wordt verstaan het doden van dieren ten einde daarmee ernstige schade aan bomen, landbouwgewassen en andere dieren te voorkomen of tegen te gaan en in voorkomende gevallen dieren te beschermen tegen eigen lijden (bijvoorbeeld in geval van ziekte, verwonding e.d.).

Dit doden mag slechts worden toegestaan, wanneer alle andere middelen (bijvoorbeeld verjagen, omheinen van aanplant enz.) falen en dan nog alleen, indien de bestrijding van de schade door de beheersjacht aantoonbaar effectief is. Deze beheersjacht dient te worden uitgeoefend door ambtshalve en met het beheer van de natuur belaste functionarissen.

Meer bescherming voor trekvogels

Trekvogels kunnen binnenkort met een veiliger gevoel het luchtruim kiezen boven de Gemeenschap, daar haar ministers voor Milieuzaken ten langen leste een richtlijn inzake de vogelbescherming hebben goedgekeurd.

Na maandenlange discussies, waarbij de gevoelens soms hoog opliepen werd overeengekomen twee bepalingen op te nemen in de nationale wetten die drastische grenzen stellen aan de aantallen vogels die gedood of gevangen mogen worden.

Ook komt er een betere bescherming van hun verblijfplaatsen, hetgeen essentieel is voor de handhaving van het vogelbestand op een ecologisch aanvaardbaar niveau. Van de ca. 400 vogelsoorten in de Gemeenschap worden er momenteel 60 met totale uitroeiing bedreigd door nietsontziende jachtmethodes, terwijl er 200 hard in aantal achteruit gaan.

Door de nieuwe communautaire wetgeving zou de gevaarlijst aanzienlijk worden ingekort. Er komt namelijk voor de hele Gemeenschap een verbod op het doden van trekvogels, met uitzondering van enkele, duidelijk omschreven soorten. Deze 'jachtvogels' — 71 soorten — worden geacht talrijk genoeg te zijn om niet met uitsterven te worden bedreigd. Hun aantallen zullen echter nauwkeurig gecontroleerd worden zodat hun instandhouding gewaarborgd blijft.

Van deze 71 soorten zijn er 26 als 'verhandelbaar' bestempeld. De Lid-Staten zijn er echter vrij in, verder te gaan in de beperking van de soorten 'jaagbare' en 'verhandelbare' vogels, een gelegenheid die Nederland zeker te baat zal nemen.

Om te vermijden dat de beschermde niet samen met de 'jaagbare' vogels worden gedood maakt de richtlijn een einde aan niet-selectieve vangstmethoden die gebruik maken van netten, lijn, vergif, enz.

Milieuministers hebben voorts een richtlijn goedgekeurd die strikte kwaliteitscriteria vastlegt voor drinkwater in de Gemeenschap. Hierin worden maxima vastgelegd voor stoffen die de gezondheid kunnen schaden, zoals zware metalen, chemische substanties en microben, alsmede minima voor stoffen die als essentieel worden beschouwd (calcium, magnesium en bicarbonaat).

Hoewel water tot de eerste behoeften behoort kan het ook gevaarlijk zijn als dra-

ger en verspreider van ziektekiemen. Door de werking van de nieuwe richtlijn moet de kwaliteit van het drinkwater in de Gemeenschap worden verbeterd en een belangrijke bijdrage leveren tot de gezondheid van haar burgers.

Een ontmoeting in het bos

Op de derde zaterdagmorgen in oktober vorig jaar was de schrijver van dit artikel bezig met het reinigen en controleren van nestkastjes in het Vijlenerbos. Die dag hoorde men af en toe schoten in de verte, doch plotseling ook een schot van betrekkelijk dichtbij. Een hond blafte driftig, een mannenstem probeerde de hond opgewonden terug te roepen, doch deze beet telkens weer in het getroffen dier, dat schreeuwde en kermde van pijn en angst. Dit herhaalde zich enige keren.

'Daar komt iemand met een ladder' zei een van de mannen, 'kijk eens wat dat is'. Ik probeerde rustig het volgende nestkastje met mijn ladder te bereiken, toch wel beducht voor de eventuele schietlust van de jagers.

'Morgen', begroette mij een van de 'jagers', 'wat ben jij aan het doen?' 'Jullie vragen je af wat ik doe en ik vraag mij af wat jullie doen', was mijn wedervraag. 'Wat wij doen is bij de wet geoorloofd', zei de jager enigszins geraakt.

'Ik reinig de nestkastjes, zodat de vogels de komende winter daarin kunnen slapen en het volgend jaar weer nieuw leven verwekken en hun jongen veilig opvoeden, maar jullie doden hier sporadisch voorkomende en onschuldige dieren'. Opwinding begon zich van mij meester te maken.

'Goeie morgen', besloot de man nog en vertrok. Een half uur later weer schoten en geblaf van opgewonden honden. Ik stond net boven op de ladder bij het zoveelste nestkastje en had een goed overzicht. Twee reeën passeerden mij op 30 meter afstand, een derde ree, waarschijnlijk getroffen, liep kermend achter zijn metgezellen, achtervolgd door twee honden. Ik floot enkele keren, en het lukte mij de honden van het bloedende en jankende slachtoffer te lokken. Een tijd lang hoorde ik het getroffen dier nog jammeren in de verte. Mijn opgewondenheid was geweken voor woede tegen dat wat bij de wet geoorloofd is. Toch werd deze morgen nog verzacht door het aantreffen van een hazelmuis in een van de nestkastjes, waarin hij zich had gevestigd voor zijn winterslaap. Maar... was dit nu wel bij de wet geoorloofd?

Walvissen tellen

De Internationale walvisvaartcommissie (IWC) heeft voor dit jaar een groots onderzoek in de Antarctische wateren aangekondigd. Het is de bedoeling om zo'n 1500

kleine vinvissen te merken, in de hoop dat het later terugvinden van de merken bij de jacht op de kleine vinvis voldoende informatie zal verschaffen over het aantal en de verplaatsingen van deze walvissoort.

Kleine vinvissen zijn de kleinste 'grote' walvissen. Ze worden in toenemende mate doodgeschoten. Niet alleen vanwege hun hoge vleeskwaliteit, maar vooral ook omdat de grotere walvissen steeds schaarser worden en meer bescherming (om er straks nog van te kunnen vangen) krijgen. De merken bestaan uit een plaatje roestvrij staal met een nummer erin gegraveerd. Ze zitten vast aan een pijl die in de speklag van de walvis kan worden geschoten. De wetenschappelijke afdeling Zeezoogdieren van de universiteit van Cambridge heeft £ 5,— uitgelooft voor iedereen die een dergelijk merk aan deze afdeling toestuurt. Deze afdeling zal zich ook met de verwerking en analyse van de verzamelde gegevens bezighouden. Natuurlijk zijn er wel eerder walvissen gemerkt maar dit is de eerste belangrijke operatie die gericht is op de kleine vinvis. De onderzoekers onder leiding van de Zuid-Afrikaan dr. Peter Best zullen elke gevangen kleine vinvis een nummer geven om het percentage van de terugmeldingen te kunnen berekenen.

Japan zal de benodigde snelle boten leveren en zowel Japan als de USSR zullen hun werkzaamheden (hun moordpartij) in het Antarctisch deel van de Indische Oceaan in verband met het merken tijdelijk opschorten. Dit verhoogt de efficiëntie van het merken en reduceert in elk geval de vangst van de kleine vinvis gedurende dit jaar. Het is jammer dat zowel Japan als de USSR dit soort zaken nog steeds niet doen uit oogpunt van walvisbescherming, maar alleen om uit de zee te halen wat er maar in zit.

Medewerking van wetenschappelijke onderzoekers aan een dergelijke operatie is dus zeker niet waarde vrij. Niet alleen is voor het uiteindelijk 'slagen' van het onderzoek weer walvisvangst noodzakelijk, maar ook zullen de resultaten uit natuurbeschermingsoogpunt misbruikt worden. Tenzij natuurlijk de instelling van landen als Japan en de USSR ten aanzien van de walvisvaart zich totaal zou wijzigen.

Hans Elgershuizen

Beste mensen,

Ongeveer 3 weken geleden gaf ik aan mijn 5e klas een 'positieve' les over de vos. Kort daarna kwam een van mijn collega's met een krantenartikel over vossenjacht 'Vos rukt op in Havelte', en richt 'ware ravage' op school aan. Dat artikel heb ik aan mijn klas voorgelezen, waarna een aantal kinderen met felle reacties kwam. Een jongen wilde naar de krant gaan schrijven en toen dacht ik 'dat is best wel een aardig

idee'? Zodoende zijn de kinderen die dat wilden (13) dat gaan doen en alle reacties zijn daarna ook in de krant verschenen.

Daarop kwam weer een reactie van een man die voor de krant stukjes over de natuur schrijft en een lezer. Diezelfde dag had ik van mijn broer jullie blaadje gekregen, wat ik toen prachtig kon gebruiken en ook gedaan heb. Ik heb dan ook meteen weer gereageerd en ook die reactie is weer in de krant gekomen. Er is hier dus op het ogenblik heel wat te doen met de vos. Daarom stuur ik jullie bij deze de artikelen, omdat ik denk dat jullie er wat aan hebben. Eventueel kunnen jullie er misschien ook nog op reageren.

Hartelijke groeten van

Jan Dielissen
Zuidwolde (Dr)

Uit de brieven:

Naar aanleiding van het artikel over de vossen, schrijf ik nu wat. Mijnheer Jansen, ik ben er tegen dat u vossen schiet. Ik vind het gemeen om de vossen dood te schieten, om in de herfst zelf te gaan jagen. De vos gaat jagen om in leven te blijven maar u doet het voor de lol. Nou, dat was mijn mening van 'Vos rukt op in Havelte'. Aan de Mepperkrant.

Erwin Smit
9 jaar

In het artikel staat boven aan 'Grote schade aan Wildstand'. En onderaan staat dat er genoeg wild is. Hoe kan dat nou? Als de jagers dieren doodschieten vinden ze het geen schade en ook geen slachting, maar van de vos vinden ze het wel. Daar ben ik het er niet mee eens.

Johan Audier
10 jaar

Laffe vossenjacht in Havelte. De grote wild verstoren van de vossen in Havelte kan niet zegt meneer Jansen, maar hij doet het zelf wel als hij gaat jagen. Bovendien word er misschien heel af en toe een worp van 11 jongen geboren Zoon worp wort net zo selden geworpen als er 6 kinderen worden geboren. Ik vint het maar een laffe vossenjagt. Die dieren zijn geheel onschuldig.

Edwin Hooijer.
klas 5A

Naar aanleiding van het artikel over de vossen wil ik zeggen dat ik het niet eens ben met de heer Jansen. De heer Jansen zei dat er zo'n 30 vossen in de buurt van Havelte rondzwerven. Dat kan wel waar zijn maar ze hoeven de vossen niet dood te schieten om zelf op konijnen, herten of ander wild te jagen. De heer Jansen kan best die vossen laten leven. Een vos is niet voor niets een roofdier en moet ook voedsel hebben. Als jullie dan net zo als de vos ook op wild willen jagen waarom doen jullie het dan niet ergens anders. Er zijn genoeg bos-

sen om gr. wild te jagen. U kunt best wel op wild jagen terwijl er ook vossen rondzwerven. Als u dan een vos ziet schiet u in de lucht en weg is hij. Dus u hoort het.

Edith Sintemaartensdijk
10 jaar

De reactie:

De collectieve verontwaardiging van de schoolkinderen over de jacht op vossen is minder aandoenlijk dan het wel lijkt. Min of meer plichtmatig hebben ze het verhaal van de meester weergegeven en nu zijn ze er heilig van overtuigd, dat alle vossejagers het bij het verkeerde eind hebben. De vos hoort in de natuur, schrijft er een, en dat is een waarheid als een koe. Er zijn echter meer waarheden als koeien. Bedoelt men, dat alle vossen met rust gelaten moeten worden, dan moeten we wel bedenken, dat we dan een overbevolking van vossen krijgen, te vergelijken met een konijnenplaag. En omdat vossen vleeseters zijn, worden dan tal van diersoorten door de vossen gedeceimeerd, dus niet alleen hazen en konijnen. En we moeten vooral bedenken, dat de vos in ons land geen natuurlijke vijanden heeft en de enige die de vossen dus in bedwang kan houden, dat zijn de jagers. De jacht op vossen is dus noodzakelijk, maar dat wil niet zeggen, dat men ze moet uitroeien en dat zal zeker ook niet gebeuren, omdat de jagers prijs stellen op de vos als jachtdier.

Op duizend manieren staat de mens de natuur haar bewoners naar het leven en de jacht — mits weidelijk uitgeoefend — is misschien nog de minst aanvechtbare manier waarop het gebeurt.

Ik wens meester Dielissen met z'n klas gaarne alle succes toe, want laten we vooral onze kinderen niet van allerhande bedenkelijke activiteiten ten aanzien van de dieren onkundig houden en vooral proberen, ze een minder bekrompen inzicht mee te geven dan vele ouderen aan de dag leggen. Want dierenbescherming is nog altijd een zaak van mensenbeschaving.

Rein Schut

Finale:

Hierbij wil ik reageren op het artikel dat de heer Rein Schut geschreven heeft. Het is niet zo, dat de kinderen min of meer plichtmatig het verhaal van de meester weergegeven hebben. In mijn klas kreeg ik geen collectieve verontwaardiging, nadat ik het artikel 'Vos rukt op in Havelte' had voorgelezen.

Dertien van de negenentwintig kinderen reageerden erop en het idee om te gaan schrijven kwam nog van één van hen. Daarna hebben deze dertien hun mening op papier gezet, terwijl de andere kinderen een opstel over de vos gemaakt hebben. Natuurlijk zijn die dertien meningen wel ontstaan door de les over de vos, die ik enkele dagen daarvoor gegeven had. Verder geef ik

door het opsturen van deze reacties wel te kennen dat ik het niet eens ben met de manier van jagen zoals in dat artikel stond.

Jan Dielissen
Zuidwolde

List en bedrog

Dat je de advertentiekolommen van de Nederlandse jager nooit mag overslaan blijkt maar weer eens uit de volgende annonce, die op 19 januari werd afgedrukt: *Onmisbaar voor iedere jachtaktehouder alles over vossen, hun biologie, de jacht, rabiës en hun plaats in de natuur. In één speciale uitgave met prachtige illustraties. Tijdelijk voor slechts f 5,95 (incl. verzendkosten) over te maken op giro 3522188 t.n.v. Faunabeheer, Den Haag o.v. Vos.*

Ongeveer tweeduizend jagers vonden dat er iets aan hun kennis over de vos schortte en bestelden de speciale uitgave met prachtige illustraties. Het Argusnummer over vossen dus. Ter verhoging van de informatieve waarde was de volgende brief ingesloten:

L.S.,

Het zal u, als lezer van de Nederlandse Jager, niet zijn ontgaan, dat de vos in dat tijdschrift nadrukkelijk wordt afgeschilderd als een booswicht die te vuur en te zwaard moet worden vervolgd. Het gevaar bestaat dat men dergelijke, eenzijdige, informatie als correct gaat beschouwen.

De Stichting Kritisch Faunabeheer is van mening dat de vos een onmisbare en nuttige schakel is in de natuurlijke levensgemeenschappen en dat aan die rol veel meer aandacht moet worden besteed. Wij vinden dat de jacht op de vos, louter voor het genoegen van de jager of wegens vermeende schadelijkheid, verwerpelijk is. U bent dat natuurlijk met ons eens. Als er immers al op vossen gejaagd zou moeten worden, dan moet de noodzaak daartoe, vanzelfsprekend, wetenschappelijk zijn aangetoond én bovendien de morele toets kunnen doorstaan.

Wij hopen dat u het vossenummer van Argus, waarin de vos in een ander licht geplaatst wordt, met genoegen zult lezen.

Uw reacties zien wij gaarne tegemoet.

Wij maken u erop attent dat u via de ingesloten kaart donateur van onze stichting kunt worden. Bij een minimum donatie van f 15,- per jaar ontvangt u ons tijdschrift Argus viermaal per jaar gratis.

*Hoogachtend,
Stichting Kritisch Faunabeheer*

De jagers vonden het leerzaam noch leuk. Een zure Th. J. Veen reageerde in de Nederlandse Jager van 2 februari onder het kopje 'Nep' als volgt:

In het vorige nummer van ons blad stond er tussen de kleine advertenties één die aandacht vroeg voor een fraai geïllustreerd boek over vossen, te bestellen bij Faunabeheer in Den Haag. Bij navraag bij de advertentie-afdeling bleek deze advertentie opgegeven te zijn door een bestuurslid van de Stichting Kritisch Faunabeheer. Misleiding blijkt nog steeds de grootste macht van de heren te zijn.

Het nummer daarop sprak Harry Koene zelfs van 'brutaal en slinks misbruik' in plaats van gewone 'misleiding' en constateert hij een 'bedroevende mentaliteit' bij de SKF. Helaas hebben wij echter geen geld voor heropvoeding van de verantwoordelijke SKF'ers. De baten van de verkoop van vossenargussen aan jagers zijn namelijk al overgemaakt naar het ganzenfonds. Dit ter bestrijding van de ganzenjacht. Hoedt u voor kleine lettertjes!

M.D.

Geen kievitseieren zoeken!

Zeer binnenkort breekt weer de tijd aan dat kieviten zitten te broeden op hun nesten in de weilanden. Er zijn jongens en meisjes, die er dan op uit trekken om eieren uit die nesten te halen; ook ouderen doen dat trouwens weleens. Het is blijkbaar een soort sport om 'het eerste kievitseï' te vinden.

Ik heb dat altijd maar een rare sport gevonden, en ik ben lang niet de enige die er zo over denkt. Koningin Juliana heeft al in 1969 een eind gemaakt aan de gewoonte om 'het eerste kievitseï' in ontvangst te nemen. Commissarissen van de Koningin en burgemeesters doen het veelal ook niet meer. En de Stichting Kritisch Faunabeheer heeft juist deze maand nog eens in een brief aan de minister van Binnenlandse Zaken bepleit om radicaal overal te stoppen met de gewoonte om 'eerste' kievitseieren officieel in ontvangst te nemen. Nu binnenkort het broedseizoen van de kieviten weer aanbreekt, lijkt het me goed om Rotterdamse jongens en meisjes vooraf nog eens duidelijk te laten weten dat er op het Rotterdamse stadhuis géén 'eerste kievitseieren' in ontvangst worden genomen. Elk jaar krijgen we telefoontjes om zo'n ei te willen accepteren; maar nee, dat doen we hier niet. Laat die vogels en hun nesten toch gewoon met rust! De vogelstand heeft overigens deze winter al genoeg geleden.

André van der Louw, Stadhuis

Onuitsprekelijk oneetbaar

Bijna honderd jaar geleden sprak de Engelse schrijver Oscar Wilde van het 'onuitsprekelijke dat met alle geweld het oneetbare achterna zit'. Hij deed hiermee een aanval

Als de huidige Labourregering ook na de volgende verkiezingen, die uiterlijk in oktober volgend jaar moeten worden gehouden, aan de macht blijft, zou het wel eens afgelopen kunnen zijn met de vossenjacht.

De groepering in de Labourpartij die het programmapunt heeft ontworpen om een eind te maken aan bloedspporten gelooft dat daarmee stemmen te winnen zijn. De groep vindt dat sporten als de vossen- of hertenjacht het privilege zijn van de betere standen en zij betoogt dat een verbod op dergelijke bezigheden niet alleen een eind zou maken aan veel dierenleed maar ook zou beletten dat de deelnemers aan de jacht zich kunnen overgeven aan wreedaardigheden.

Voor een volk van dierenvrienden dat er vaak van wordt beschuldigd meer oog te hebben voor huisdieren dan voor mensen — de 'Bond tegen wreedheden tegen dieren' draagt het predikaat Koninklijk terwijl de 'Organisatie tegen wreedheden tegen kinderen' het alleen met Nationaal moet doen — is de opwinding over bloedige sporten een aanwijzing hoe sterk verdeeld de Engelsen zijn.

Koninklijk

De koninklijke familie telt zelf enthousiaste vossenjagers. Prins Charles, prinses Anne en haar echtgenoot Mark Phillips zijn hierover scherp aangevallen. Daartegenover staat dat de koningin beschermvrouwe is van het Koninklijk genootschap ter voorkoming van wreedheid tegen dieren, dat zich (voorzichtig) tegen de vossenjacht heeft uitgesproken.

Provinciaal

Op het platteland is de strijd nog heviger. Groepen dierenvrienden hebben zich verenigd in bewegingen als het Verbond van jachtsaboteurs en de Liga tegen wrede sporten, die erop uit zijn het doen en laten van de jagers onmogelijk te maken. Jachtpartijen ontaarden vaak in veldslagen waarin jagers in rode jassen met paardezwepen inslaan op de lieden die hun jachtgenot verstoren en die op hun beurt honden bespuiten met sterk ruikende stoffen waardoor die honden hun reukvermogen kwijtraken. Het is een paar maal gebeurd dat de strijd tussen jagers en saboteurs tot voor de rechtbank werd uitgevochten. Vorig jaar wilden een paar vrouwen liever naar de gevangenis dan beloven op te houden met hun demonstraties tegen de jacht.

Naar schatting jagen er ongeveer een half miljoen mensen op vossen. Anderen zoeken hun genoegen in de hertenjacht, jagen te voet op otters of laten windhonden los op hazen. Volgens de jagers zijn vossen een gevaar voor het pluimvee van de boeren. Ze vinden dat ze een goed werk verrichten door die kippenmoordenaars uit te roeien.

Barbaars

Tegenstanders van de sport houden vol dat de vos soms op een afschuwelijke manier aan zijn eind komt en ze noemen het rituele afhakken van de staart barbaars en sadistisch.

In landelijke kiesdistricten zou de anti-jachtwetgeving een politicus kunnen maken en breken. Marcus Kimball, conservatief parlamentslid en voorzitter van de Britse organisatie voor veldsporten zegt: 'Dergelijke sporten zijn niet wreed. We zijn er nu vooral op uit het voorstel tegen de jacht uit het ontwerp-programma van Labour te krijgen. Als de Labourpartij stom genoeg is het toch te handhaven, dan zal zij wel merken wat de kiezers ervan denken.'

Intussen hebben de voorstellen van Labour ook de liberalen en conservatieven genoodzaakt in hun verkiezingsprogramma's enige aandacht te besteden aan kwesties van dierenbescherming.

De plannen van Labour zijn ingegeven door een groep van vijftig verenigingen voor dierenbescherming onder voorzitterschap van Lord Houghton, Hogerhuislid voor Labour. De voorstellen omvatten nog meer dan alleen maatregelen tegen bepaalde vormen van de jacht. Men wil ook: strenger toezicht op dierproeven, een verbod op de handel in exotische dieren, meer toezicht op dierentuinen en vogelparken, verscherping van de bepalingen inzake het vervoer van dieren en ook een verhoging van de hondenbelasting, behalve voor blindegeleidehonden en honden van schaapherders. Tenslotte wil Labour strengere straffen voor dierenmishandeling. Een vaste commissie zou regelmatig rapport aan het parlement moeten uitbrengen over dierenbeschermingskwesties.

Observer-dienst

Ochtendhumeur?

Verslaggeving in de Nederlandse Jager

In 'Vroege Vogels', het Vara-zondagmorgen-programma dat voor Bert Garthoff in de plaats is gekomen, vond op 24 december een discussie plaats tussen enkele mensen van Kritisch Fauna-beheer en jagerszijde. Het was een lofwaardige poging van de programmaleider maar het resultaat was zinloos. Voor hen die het programma niet hebben beluisterd volgt hier een aantal citaten die Harry Koene op de band opnam. Hij voegde er enige informatie en opmerkingen aan toe.

Het gesprek had plaats tussen, enerzijds: de jagersman Prins uit Loosdrecht (die van het weer in hetzelfde program) en jachtopziener Sleedoorn van Middachten; anderzijds, van de Stichting KFB: Rita Stokmann en Harm Niesen. Gespreksleidster van redactiewege was Hilda Winninghof.

De zogenaamde discussie liep dikwijls uit op een soort ruzie door de agressieve opstelling van de KFB'ers, die zich als een

paar boosaardige kraaien, zo uit het vignet weggevlagen, op hun prooi stortten, de uitgekozen slachtoffers herhaaldelijk interrumpeerden, niet lieten uitspreken of overschreeuwden, waardoor het een onwaardige voorstelling werd.

Enige passages en uitspraken:

Rita Stokmann: 'De jacht is vaak de druppel die de emmer doet overlopen.' (In dit verband onbegrijpelijke beeldspraak.)

Harm Niesen: 'Jagers beheren niet, zij gebruiken het dier als levende schietschijf.'

Rita: 'U bejaagt ook kraaien en bij voorkeur in de wintermaanden, wanneer de zangvogels geen eieren hebben' (vrouwenlogica?).

Harm: 'De jager gaat uit van een egoïstisch standpunt. Wat de jager doet is geen vorm van beheer.'

Prins: 'Wij hebben een goeie jachtwet.'

Harm: 'Die hebben jullie zelf gemaakt.'

Sleedoorn: 'Wij doen ook een hoop aan zangvogels, daarom bestrijden wij de kraaien die de eieren van de zangvogels uithalen.'

Harm: 'Gelukkig halen de kraaien de nesten van zangvogels uit. Dat is hun natuurlijke levenswijze.' 'U beheert de fauna niet, u beheert alleen uw eigen maag.' 'U mist elke kennis van het juiste beheer van die diersoorten.' 'De vossenjacht, zoals die nu uitgevoerd wordt, is totaal zinloos.'

Rita: 'Van eind januari tot eind juli zou de jacht verboden moeten zijn.'

Sleedoorn: 'Wij hebben ook een schoontijd.'

Harm: 'Wie maakt dat uit?'

Sleedoorn: 'De wetgever.'

Harm: 'De wetgever wordt uitsluitend geadviseerd door de jagers.'

'Houtduiven en konijnen zijn niet in toom te houden. U bent kennelijk niet doordrongen van de biologische feiten. Als er in heel Nederland maar twee overblijven, hebt u er over vijf jaar weer evenveel. Of u wel of niet jaagt, dat maakt niets uit.'

Sleedoorn: 'U zegt het nu zelf!'

Harm: 'De roek is vrijwel uitgeroeid, o.a. door de jagers', en nog eens: 'Kennis van de biologische gegevens ontbreekt bij de jagers.'

Rita: 'Onder druk van natuurbeschermers zijn roek en eekhoorn nu beschermd.' (Tegenspraak met Harm: alleen de jagers maken de jachtwet.)

Harm: 'Geen enkele bioloog die er eerlijk tegenover staat, kan de jacht op biologische motieven verdedigen.'

Sleedoorn: 'Ik zal de heer Veen vragen een brief te sturen met de namen van veel biologen die jager zijn.'

Rita: 'Bedoelt u Veen van de KNJV?' Bij het horen van de naam Veen kapt Hilda Winninghof het gesprek plotseling af met als motivering: 'Dan wordt 't te ingewikkeld.'

Hilda: 'Er wordt gezegd: jagen is dierenmishandeling met vergunning.'

Harm: 'Jacht is op zeer grote hoogte dierenmishandeling omdat het wild als levende

schietschijf wordt gebruikt.'

Tot in den treure wordt in de discussie, als je 't zo nog noemen mag, door de KFB-vertegenwoordigers gepraat en geschreeuwd over **beheer**. De **B** van **KFB** duidt echter op hypocrisie, omdat men in 't geheel niet wénst te beheren, maar de regulatie en al het overige aan de natuur wil overlaten, nog steeds niet beseffend dat zulks uitsluitend mogelijk zou kunnen zijn in een vrije en **ongerepte** natuur, die in ons overbevolkt en overgecultiveerd landje **totaal niet bestaat**.

(De enig bekende zogenaamde 'beheers-poging', een voorstel om wolven uit te zetten, was ook nog een fictie.)

Tevens wordt de naam van de directie **Faunabeheer** van het ministerie door deze tenaamstelling misbruikt.

Alleen het embleem lijkt mij eerlijk gekozen. Zoek maar eens na waarvan de kraaiachtige of de ekster sinds mensenheugenis het symbool is. Men zal dan vinden: diefachtigheid, wegens het stelen van glinsterende dingen, het roven van eieren en jong goed. En zoals ook op het vignet overduidelijk tot uitdrukking is gebracht, wijst het op haat, nijd en afgunst.

(Uit: *De Nederlandse Jager van 16 februari 1979*)

Uit de hand gelopen

De eenvoud van het MDO-principe spreekt ogenblikkelijk aan. Het is dan ook in grote delen van de wereld de pijler onder het beheer van allerlei soorten die voor het plezier of om het gewin worden geoogst. Voor veel mensen is het uitgangspunt van een MDO zo goed als heilig. Het is niet zo maar een grondslag van het beheer, het is het doel zelf. Zo wordt het als een verspilling van walvissen beschouwd wanneer de MDO in een bepaald gebied niet wordt gehaald. Nog maar kort geleden had een voormalige voorzitter van de Internationale walvisvaartcommissie het over walvissen die men 'maar in de zee liet rotten' als het MDO-aantal niet werd gehaald. Hiermee was hij wel erg ver afgedwaald van het oorspronkelijke gebruik van de MDO door de natuurbeschermers, die de MDO van elke soort niet als doel om na te streven, maar als uiterste grens hadden bedoeld.

Ondanks mijn verontrusting over de nieuwe toepassingen trok ik de theoretische basis van de MDO aanvankelijk niet in twijfel. De ommekeer kwam pas in 1959, toen mijn vrouw en ik het principe tijdens een onderzoek in Oost-Afrika op gnoes probeerden toe te passen. Nadat we de benodigde gegevens hadden verzameld en verwerkt kwamen we tot de conclusie dat MDO in het werkelijke leven niet opgaat. Het is heel mooi om de opbrengst op duurzame basis te willen maximaliseren. Maar het is heel wat minder mooi en zelfs onzinnig om dit zo maar bij één soort na te streven zonder rekening te houden met de ecologische consequenties.

Quota voor vangst en afschot op losse schroeven

Door Lee M. Talbot

Het idee, dat je van soort tot soort nauwkeurig aan kunt geven, hoeveel exemplaren de jagers en vissers zonder schade af mogen roven, komt steeds meer op losse schroeven te staan. Dat blijkt wel heel duidelijk uit de artikelen van de bioloog Lee Talbot, die al jaren zijn stempel op het faunabeheer van de wereld drukt. Na zijn lidmaatschap van de Amerikaanse Raad voor de kwaliteit van het milieu en allerlei functies bij de Internationale unie voor natuurbescherming (IUCN) is Talbot momenteel natuurbeschermingsdirecteur en wetenschappelijk adviseur van het Wereldnatuurfonds. Midas Dekkers vertaalde het overzicht dat Talbot onder de titel Wildlife quotas sometimes ignored the real world in de Smithsonian heeft gepubliceerd (iets ingekort).

Volgens een al jaren aangehangen 'natuurwet' kun je elk jaar een bepaald aantal dieren doden zonder de stabiliteit van hun populatie aan te tasten. Dit aan de jagers of vissers toe te wijzen aandeel wordt de maximale duurzame opbrengst (MDO) genoemd.

Laten we bij wijze van voorbeeld aannemen dat er in een bepaald bos 1000 herten leven. Met dat aantal heeft het bos de grenzen van zijn mogelijkheden bereikt. Het geboortecijfer is bijgevolg laag en komt overeen met het aantal herten dat een natuurlijke dood sterft. Er is geen sprake van een 'overschot' dat door de jagers kan worden afgeroomd zonder het aantal van 1000 te verlagen. Maar als de populatie tot 600 stuks zou worden teruggebracht zouden de herten een betere conditie krijgen en meer jongen voortbrengen. De spoeling is immers heel wat dikker geworden als de herten nog

maar met 600 hoeven te delen wat ze eerst met 1000 moesten delen. Er zullen elk jaar ongeveer 300 herten meer worden geboren dan dat er sterven en als de jagers er elk jaar 300 schieten blijft de populatie stabiel op 600. De herten-MDO van het bos bedraagt dus 300.

Theorie en praktijk

Om te beginnen gaat het MDO-principe er van uit dat de populatie stabiel is, met een vast aantal dieren per gebied. In werkelijkheid komt zo'n stabiliteit zelden voor. In de periode dat we de gnoes in de gaten hielden schommelde hun aantal van ongeveer 250.000 tot meer dan een miljoen. Hoe kun je daar nu nauwkeurig een maximale duurzame opbrengst voor vaststellen? De MDO van het ene jaar zou best wel eens gelijk kunnen uitkomen met het totale aantal gnoes dat het gebied het jaar daarop kan herbergen.

Afgezien van deze populatieschommelingen gaat de MDO helemaal voorbij aan de consequenties van de jacht op het gedrag, de sociale structuur en de voortplanting. Zo gingen veel Keniase leeuwen, buffels en antilopen in het begin van deze eeuw over op een nachtelijk bestaan in de bossen. Toch hadden ze daarvoor in het volle daglicht over de vlakten gezworven. Bovendien kan de ingewikkelde haremstructuur van bepaalde antilopen en wilde schapen door de jacht worden verstoord, wat ernstige gevolgen voor het voortplantingssucces kan hebben.

Verder hebben zowel het willekeurig oogsten als de selectieve jacht op de grote (dus sterke) dieren invloed op de voortplanting van de populatie. Het aandeel van de jonge en nog niet geslachtsrijpe dieren neemt immers toe. Bij soorten die pas na verscheidene jaren geslachtsrijp worden (kreeften, veel vissen en de meeste grote zoogdieren) kan de voortplantingscapaciteit zodoende aanzienlijk door de jacht worden vermindert. En verstoring van de sociale opbouw tast niet alleen de voortplanting aan. Want als de sterke, oude en ervaren groepsleden worden gedood komt het voortbestaan van de rest in gevaar. Dat geldt van ratten en muizen tot vogels en olifanten.

Mank aan milieu-invloeden

Maar de belangrijkste feiten van het MDO-concept hebben toch wel te maken met de relaties tussen dier en milieu. Zo gaat de MDO-benadering er ten onrechte van uit dat het maximumaantal dieren van een bepaald gebied alleen door de dichtheid van de populatie wordt bepaald. In werkelijkheid werd de draagkracht volgens mijn onderzoek ook bepaald door voedsel, water, ruimte, concurrentie, roofvijanden en nog veel meer factoren. Deze factoren staan onder invloed van het klimaat en menselijke activiteiten zoals vervuiling en landgebruik.

De pelsrobben van de Pribilofeilanden vormen een goed voorbeeld van een soort waarbij de herbergzaamheid van een gebied voor een soort niet alleen door de omvang van de oogst wordt bepaald. De dieren staan nu al tientallen jaren onder beheer. Dit stamt nog uit de tijd dat de pelsrobben op het punt van uitsterven stonden. Tegenwoordig heeft de populatie zich zo ver hersteld dat de jagers elk jaar tien- of honderd-

duizenden exemplaren kunnen oogsten. De pelsrob is dan ook jarenlang beschouwd als het schoolvoorbeeld van een geslaagd op één soort gericht beheer. De laatste jaren is de oogstbare populatie echter afgenomen en wordt het duidelijk dat de theorie in de praktijk niet opgaat. Dit is wellicht te wijten aan gedwongen concurrentie van de robben met Japanse en misschien ook Russische treilers. Maar de vervuiling speelt waarschijnlijk eveneens mee. Men heeft de hoge gehalten aan PCB's in de weefsels althans in verband kunnen brengen met de voortplantingsproblemen bij andere zee-robben en zeeotters voor de westkust van de Verenigde Staten.

Het MDO-concept gaat verder mank aan het uitgangspunt dat een groep dieren die door de mens is aangetast zich automatisch zal herstellen. Bepaalde soorten hebben zich inderdaad hersteld, andere niet. Amerikaanse bizon, wilde kalkoen, Pribilofpelsrob en grijze walvis hebben een comeback beleefd, maar dat kan niet worden gezegd van de sardines waar de fabrieken op Cannery Row vroeger vol van waren.

Vriend en vijand verwaarloosd

De MDO houdt evenmin rekening met de belangrijke relaties tussen prooi en roofdier. Toch zal het aantal roofdieren bij een flinke achteruitgang van de prooi stand ongetwijfeld achteruit gaan.

Tot de meer subtiële factoren die door MDO over het hoofd worden gezien behoren de consequenties die het oogsten van symbionten met zich meebrengt. In droge perioden voorzien de waterputten die door olifanten worden gegraven niet alleen de olifanten van water. Veel kleine dieren zouden zonder die putten evenmin langdurige droogte kunnen overleven. Een flinke olifantenoogst heeft dan ook ingrijpende gevolgen voor allerlei andere zoogdieren en zelfs voor enkele vogels en reptielen.

Hoe meer ik mijn best deed de MDO-berekeningen op de gnoes van de Serengeti toe te passen, des te meer redenen ontdekte ik waarom een maximale duurzame opbrengst voor gnoes onzin was. Ik begon te begrijpen dat het beheer zich niet los van het milieu op één soort kan richten. MDO ont-popte zich als een van die handige benaderingen van de werkelijkheid die oorspronkelijk nooit voor gebruik buiten het klaslokaal waren bestemd. Maar toen het principe eenmaal in de praktijk was opgenomen heeft niemand de theorie meer betwijfeld of afdoende in het veld getest. Ingebeld in het beton van schoolprogramma's en (inter-)nationale wetgeving werd MDO een doel op zichzelf en groeide ze tot de enige maatstaf bij het bepalen van de hoeveelheid te doden dieren uit.

Verbijstering en hoon

Na ons Afrikaans onderzoek kregen we raadgevende taken. We gaven onder meer adviezen over het beheer van de natuurlijke hulpbronnen in een groot deel van de

wereld. Hierbij kwamen we tot de ontdekking dat de nationale en internationale ontwikkelingsprogramma's vrijwel altijd waren gericht op oogstvermeerdering van een bepaalde soort, los van het ecosysteem en zonder praktische zorg voor de verre toekomst van die hulpbron. Vooral de levende hulpbronnen van de oceanen hadden het hard te verduren. Fundamentele veranderingen leken me noodzakelijk.

Via mijn functies bij het Smithsonian Institute en de Raad voor de kwaliteit van het milieu kreeg ik de kans in de Internationale walvisvaartcommissie (IWC) te werken. Van het begin af was het duidelijk dat het walvisbeheer zowel wat basisgegevens als wat wetenschappelijke uitgangspunten betrof ernstig tekortschoot. Ik herinner me nog heel goed wat er gebeurde toen ik de Wetenschappelijke adviesraad van de IWC in 1972 voorstelde, ons bij het opstellen van richtlijnen voor de oogst niet op de MDO blind te staren. Ik pleitte voor een ecologisch optimale oogst, waarbij ook ecologische wisselwerkingen als maatstaf mee zouden tellen. Het idee werd door de leden van de commissie met verbazing, verbijstering en onverbloemde hoon ontvangen. Met één eminente uitzondering: professor Douglas Chapman van de Universiteit van Washington.

'Dat is een bijzonder interessante kijk op de zaak', stelde hij na mijn voordracht vast. Hoewel ik aanvankelijk dacht dat hij dat maar uit beleefdheid zei schreef hij later een artikel waarin hij er bij de commissie op aandrong in plaats van de maximale oogst, de optimale oogst als uitgangspunt te nemen. In 1974 stemde de IWC in met het advies van haar wetenschappelijke adviescommissie dat het beheer van walvissen 'niet alleen op het principe van de duurzame oogst in aantallen per soort mag worden gebouwd, maar ook rekening moet houden met factoren zoals het totale gewicht van de walvissen en de wisselwerkingen binnen het ecosysteem van de zee'. In 1976 nam de walvisvaartcommissie een volgende resolutie aan, waarin werd vastgelegd dat er bij walvissen nooit meer dan 90% van de MDO mag worden gevangen.

Ecologie in de wet

Na aandringen bij het Congres werd in de Wet op de bescherming van zeezoogdieren de verklaring opgenomen dat het beheer van zeezoogdieren 'in de eerste plaats op het behoud van de gezondheid en stabiliteit van het mariene ecosysteem moet zijn gericht'. Verder werd vastgelegd dat er alleen mag worden geoogst als dat niet in strijd is met het genoemde uitgangspunt, waarbij de optimale draagkracht van het leefgebied in aanmerking moet worden genomen.

Het was toentertijd duidelijk dat we voor het streven naar gezondheid en stabiliteit van het ecosysteem nog niet voldoende van de ecologie wisten. Door het wettelijk noemen van ecologische doelstellingen hoopte

ik op een afgedwongen verandering naar een ecologisch meer verantwoord beheersdoel. Bovendien hoopte ik zo de voor het beheer vereiste gegevens bij elkaar te krijgen. Beide wensen zijn in vervulling gegaan, maar de informatie is slechts langzaam binnengekomen en er bestaat nog veel onwil om oude gewoonten te veranderen.

Ondertussen was ik bang voor de reële mogelijkheid dat het MDO-principe via het internationaal zeerecht wereldwijd zou worden ingevoerd. Tijdens vermoedende discussies met de autoriteiten hoorde ik steeds weer het oude liedje: 'MDO is onmisbaar voor het internationale recht. Het is eenvoudig en begrijpelijk, en de biologen zijn het er mee eens.' Tijdens de workshops die ik als gevolg hiervan organiseerde kwam de wiskundige Colin Clark naar mijn idee met het meest veelzeggende niet-biologische argument tegen de status quo bij het natuurbeheer. Hij beweerde dat concurrentie onder vissers onvermijdelijk tot overbevissing leidt. Wanneer deze zo ver is voortschreden dat de opbrengsten teruglopen kost het aanzienlijke offers van de vissers om ze weer tot het peil van de MDO terug te brengen. De oude theorie, dat de mens door het teruglopen van de vangsten met overbevissen ophoudt voordat de soort tot uitsterven is gebracht, werd door Clark als vals bestempeld. In werkelijkheid is het volgens hem op een gegeven moment economisch op korte termijn verreweg het voordeligst om de soort tot de rand van uitsterven toe uit te buiten. Hij haalde het voorbeeld aan van de walvissen, die groep voor groep geogst zijn tot alle acht grote soorten nu bedreigd zijn.

De vier uitgangspunten

De workshop werd het eens over vier uitgangspunten. Het eerste uitgangspunt erkent de noodzaak, het ecosysteem als een geheel te beschouwen. Het beheer van afzonderlijke soorten is dus uit den boze. Onherstelbare verliezen (het uitroeien van soorten bijvoorbeeld) en aantastingen op de lange termijn moeten worden vermeden. Hoewel het beheer nog steeds draait om waarden die met vissen en jagen in verband staan wordt het immers steeds duidelijker dat er andere factoren meespelen. Een hiervan is de rol van de soort bij het behoud van de gezondheid en het evenwicht binnen haar ecosysteem. Maar ook het plezier van de mensen die de natuur bewonderen, bestuderen of fotograferen vormt een belangrijke rol.

De andere drie grondbeginselen luiden:

- Elke beheersmaatregel moet vanwege de beperkte kennis van ecosystemen en het gebrekkig beheer een veiligheidsmarge aanhouden.
- Er moeten maatregelen worden getroffen om de ene levende hulpbron te beschermen ter voorkoming van verspilling van andere hulpbronnen.
- Nieuwe vormen van hulpbrongebruik moeten worden voorafgegaan door ecologisch onderzoek. Bovendien moet het feitelijk gebruik van hulpbronnen afdoende worden begeleid door controle en analyse. De resultaten hiervan moeten zo snel mogelijk voor openbare kritiek beschikbaar zijn. De uitgangspunten lijken op het eerste gezicht best helder. Toch zijn ze vrij gecompliceerd. Voor het beheer over de herteljacht in Noord-Amerika kun je al niet zonder strenge controle over de jagers, over de jachtgebieden en over de staat van de rest van het leefgebied. Maar hier kun je de gevolgen van de jacht tenminste nog direct volgen. Daarentegen kan een visse-soort op open zee worden gevangen door

twintig landen, die zich lang niet alle bij een visserijprogramma hebben aangesloten. Dan is er weinig bekend over de ecologie of het totale aantal, de staat van het leefgebied, of zelfs maar de omvang van de vangst. In dit geval moet de veiligheidsmarge veel groter zijn dan in het geval van de herteljacht.

Optimaal in opmars

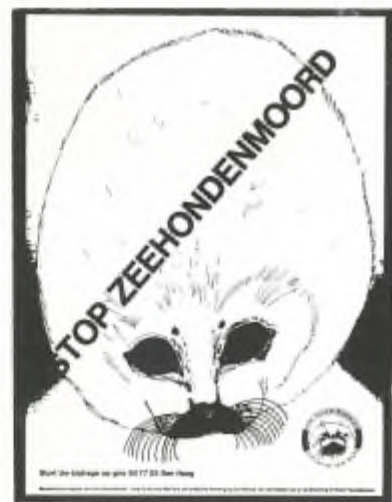
Al met al is het hoofddoel van het faunabeheer door de vier uitgangspunten opnieuw geformuleerd als een zodanig beheer van het leefgebied dat we er momenteel profijt van hebben zonder de hulpbronnen te verbruiken voordat toekomstige generaties dezelfde kans hebben gekregen. De meeste grondregels zijn expliciet vastgelegd in de Visserijbeschermings- en beheerswet van 1976, die het met name over 'optimale oogst' in plaats van MDO heeft. Ook in de herziene ontwerp tekst voor het internationaal zeerecht is MDO vervangen door optimale opbrengst. De Internationale unie voor de natuurbescherming (IUCN) heeft de resultaten van de workshop als geheel aanvaard en heeft ze bij haar leden, die meer dan honderd naties omvatten, aanbevolen. De aanbevelingen zijn dan ook wereldwijd in gebruik, zowel bij de visserijtak van de VN-voedselorganisatie (FAO) als bij de behandeling van problemen met het doden van dolfijnen door tonijnvissers. Maar we staan nog maar aan het begin. Steeds weer moeten er nieuwe onmisbare gegevens worden verzameld. En steeds weer moet er bij de mensen die voor de levende hulpbronnen verantwoordelijk zijn op aan worden gedrongen, de beschikbare gegevens en de nieuwe uitgangspunten toe te passen. Dat is de taak die voor ons ligt. Als we tenminste uit zijn op een werkelijk doelmatig beheer van onze levende hulpbronnen en van de ecosystemen waarvan ze, net als wij, allemaal afhankelijk zijn.

Prijs Verzendkosten

Vossenposter	f 1,50	f 0,80
Poster Houtsnip	1,50	0,80
Poster Hermelijn	1,50	0,80
Poster SKF	1,50	0,80
Zeehondenposter	1,50	0,80
Verzendkosten voor		
3 posters		2,45
4 posters		3,50
5 posters		6,25
Gele geplastificeerde stickers per 4 stuks	2,—	0,45
Kleine gele stickers per vel (8 stuks)	1,—	0,45
Sluitzegels c.q. muntstickers per vel (16 st.)	0,25	0,45
Vossensticker	0,75	0,45
Genzensticker	0,50	0,45
Speciale aanbieding ivm ganzenjaar 10 ganzenstickers voor	3,—	0,80

	dood geen dier voor plezier stichting kritisch faunabeheer		dood geen dier voor plezier stichting kritisch faunabeheer
	stop trekvogelmoord ook in nederland stichting kritisch faunabeheer		stop trekvogelmoord ook in nederland stichting kritisch faunabeheer
	natuurbeheer zonder jachtgeweer stichting kritisch faunabeheer		natuurbeheer zonder jachtgeweer stichting kritisch faunabeheer
	geen jacht in natuurreservaten stichting kritisch faunabeheer		geen jacht in natuurreservaten stichting kritisch faunabeheer

Prijs Verzendkosten

Ansichtkaart (10 st.)	f 1,—	f 0,80
8 Correspondentiekaarten met vogelafbeeldingen en tekst in enveloppe	4,—	1,20

**UPGRADING OF NATURAL VALUES IN THE
CENTRAL NETHERLANDS**

Ir. G. Nijland and Drs. H.E. van de Veen

Foundation for Critical Wildlife Management - 1978 -
Stichting Kritisch Faunabeheer

FRONTAAL

**STICHTING
KRITISCH
FAUNABEHEER**

de Meerkoet

VOGELWERKGROEP NOORDHOLLANDS NOORDERKWARTIER -

**de alternatieve
jachtwet 1977**

stichting
kritisch
faunabeheer

**Prijs Verzend-
kosten**

(Meerkoetenboekje f15,- f1,70)

NOS-Frontaal forum- discussie	2,25	1,20
Wetenschappelijke mededeling SKF no. 1, 'Het ontwikkelen van de natuurlijke potenties van de centrale Veluwe' (in het Engels)	4,75	1,70
Alternatieve Jachtwet	1,50	1,20

Bovenstaande artikelen zijn te bestellen door overmaking van het juiste bedrag, en onder vermelding van het gewenste artikel, op giro **3522188** ten name van Penningmeester Stichting Kritisch Faunabeheer, Den Haag.

